

Ю. С. ЛЕПЕХ

<https://orcid.org/0000-0003-4530-4924>

Міжрегіональна Академія управління персоналом, Львівський інститут

МЕТОДОЛОГІЯ ЮРИДИЧНОЇ ПРАВОТВОРЧОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ

Наукові праці МАУП. Серія Юридичні науки, 2019, вип. 58(2), с. 33–39

<https://doi.org/10.32689/2522-4603-2019-02/58-33-39>

Визначено, що одним з елементів правотворчості є юридична техніка, дотримання правил якої підвищує ефективність прийняття нормативно-правових актів. Подано думки вчених щодо визначення юридичної техніки. Запропоновано авторське бачення наведеної дефініції. Названо види юридичної техніки відповідно до основного критерію їх визначеності. Запропоновано основні вимоги до техніки створення правових актів. Подано визначення методології юридичної правотворчості у діяльності органів державної влади та управління та визначено дві групи методів, які використовуються для дослідження основних правил юридичної техніки. Схарактеризовано методологію юридичної правотворчості у діяльності органів державної влади та управління. Визначено методи дослідження окресленої тематики.

Правотворчість — це процес, під час якого ідея закону перетворюється на закон [1]. Одним із складових елементів правотворчості є юридична техніка. В умовах сьогодення вчені-правники значну увагу приділяють вивченню проблеми юридичної техніки, яка особливе місце займає серед факторів підвищення ефективності прийнятих нормативно-правових актів. Отже, логічним та актуальним є дослідження питання методології юридичної правотворчості у діяльності органів державної влади та управління.

Інститут юридичної техніки є об'єктом дослідження багатьох науковців з України та за її межами. Особливої уваги потребують наукові праці І. Шутака щодо розвитку теорії та практики юридичної техніки [2]. Техніку юридичного письма в нормативно-правових актах досліджує І. Онищук [3]. Курс лекцій щодо юридичної техніки й технології підготував Д. Г. Манько [4]. Окремі аспекти значущості та важливості юридичної техніки у своїх наукових працях досліджували А. В. Красницька [5], О. Л. Дзюбенко [6], Л. І. Пригара [7],

М. Костенко, О. Малько [8]. Доктрини та техніка у праві є об'єктом дослідження С. Варги, директора інституту правової філософії міста Будапешт, Угорщина [9]. Заслужують на увагу наукові праці вчених Бельгії Штійн Дебаене, Рафван Куйкі Беа Ван Буггенхаут щодо юридичної техніки як основи підготовки законодавчої системи [10], доктора філософії права Анета Якубьяк-Мирончук щодо європейської моделі правотворчості [11]. За сприянням міжнародної Організації економічного співробітництва та розвитку підготовлено посібник про проектування законодавства у Єгипті, Німеччині, Швейцарії, Нідерландах, Англії та Франції [12].

Вивчимо методологію юридичної правотворчості органів державної влади та управління, а також методи, що можуть застосовуватися для такої розвідки.

Зважаючи на різноманіття думок вчених, єдиної позиції щодо усталеного визначення “юридичної техніки” немає.

С. Варга юридичну техніку визначає як інструментальну майстерність, яка охоплює весь юридичний процес від прийняття до застосування закону [9].

Анета Якубьяк-Мирончук, цитуючи С. Вронковську, вказує на те, що Верховний Адміністративний Суд Республіки Польща висловив думку про те, що порушення законодавчої техніки є порушенням основних правил, які регулюють здійснення судочинства і є підставою вважати прийнятий акт незаконним [11, 45].

І. Шутак юридичну техніку визначає як теоретико-прикладну юридичну науку, предметом вивчення якої є закономірності раціональної юридичної діяльності зі створення, тлумачення та реалізації права [2, 36].

В. М. Пивоваров визначає юридичну техніку, як раціоналізацію юридичної діяльності, досягнення простоти, ясності, стислості, певної стандартизованості й уніфікованості юридичних документів [13, 59–60].

І. І. Онищук техніку юридичного письма пропонує вважати як складову юридичних технологій, що виступає системою професійних юридичних правил, засобів, прийомів і методів, які використовуються для забезпечення конструктивності письмової побудови та досконалості нормативно-правових актів [3, 13].

Таким чином, підсумовуючи наведені думки, поняття “юридична техніка” можна визначити як сукупність правил, засобів, прийомів, принципів, які використовують уповноважені суб'єкти правотворчої діяльності під час створення правових актів.

Основним критерієм для визначення видів юридичної техніки є етапи створення та реалізації правових актів. Отже, можна виокремити такі види юридичної техніки:

- правотворча, яка включає законодавчу техніку, техніку створення правових актів органами виконавчої влади та місцевого самоврядування;
- техніка опублікування нормативно-правових актів;
- техніка систематизації правових актів;
- техніка тлумачення правових актів;

- правозастосовна техніка, яка включає судову, адвокатську, слідчу, прокурорську, нотаріальну техніку, техніку допиту та фіксування результатів допиту у протоколах.

Одним з видів техніки, що використовується лише у сфері права, є техніка правотворчості (законодавча техніка) [2, 36]. Д. Г. Манько звертає увагу на необхідність розрізняти поняття правотворчої і законодавчої техніки. Непрохідної прірви між ними, звичайно ж, немає, але певні відмінності існують. Застосування прикметника “правотворча”, а не “законодавча”, не є випадковим, оскільки у першому разі йдеться про засоби і способи створення не лише законів, але й інших правових актів [4, 6].

У науковій літературі розрізняють такі засоби юридичної техніки:

1. Загальні засоби юридичної техніки:

- а) формально-атрибутивні (реквізити документа);
- б) логічні (структура документа загалом, внутрішня структура норм);
- в) мовні (весь комплекс виражальних засобів мови, зокрема термінологія, мовні кліше, метафори, мовні символи).

2. Спеціально-юридичні засоби юридичної техніки: юридичні конструкції, презумпції, фікції, посилання, відсилання, застереження, примітки [2, 44].

Д. Г. Манько, досліджуючи особливості юридичної техніки та технологій, зазначає, що це не тільки мистецтво створення юридичних документів, але й технології здійснення юридичної діяльності щодо їх прийняття, обнародування, тлумачення та здійснення [4, 9–10].

До основних елементів юридичної техніки та технологій науковець відносить:

- засоби юридичної техніки — це матеріальні об’єкти, які юрист використовує у процесі здійснення юридичної роботи. До них належать текст закону; технічні засоби;
- прийоми та правила юридичних технологій — це алгоритми дій, завдяки яким уповноважений суб’єкт здійснює безпосереднє виконання конкретної юридичної роботи зі створення певних правових актів;
- методи юридичних технологій — це визначені напрями, шляхи, завдяки застосуванню яких досягається формалізація права;
- юридичні технології — це складна за змістом діяльність, що включає в себе певну сукупність прийомів і методів здійснення юридичної діяльності зі створення правових актів [4, 9–10].

Можна дійти висновку, що термін “юридична техніка” має матеріальний характер, а “юридичні технології” — процесуальний характер.

Вагомий внесок у юридичну науку щодо знань про юридичну техніку зробив український правознавець, доктор юридичних наук І. Шутак, який визначив загальні правила юридичної техніки, які розділив за категоріями: змістовні правила; правила логіки; структурні правила; мовні правила; формальні (реквізитні) правила; процедурні правила [2, 34].

До технічних засобів юридичної техніки В. М. Пивоваров відносить: мова права, юридичні конструкції, юридичні терміни, правові презумпції та фікції [13, 59–60].

Отже, у працях, об'єктом дослідження в яких є юридична техніка, визначено такі складові юридичної техніки:

- правила юридичної техніки;
- засоби та способи юридичної техніки;
- елементи юридичної техніки;
- вимоги юридичної техніки.

Зважаючи на викладене, виглядає доречним застосовувати до вимог щодо техніки створення правових актів наступну класифікацію:

- структурні;
- логічні;
- мовні;
- процедурні.

У межах кожної групи необхідно виділити конкретні правила, які потрібно дотримуватися під час правотворчості.

Таким чином, вимоги до юридичної техніки доцільно визначити та закріпити у законі України “Про нормативно-правові акти”, необхідність прийняття якого зазначалася неодноразово.

Проте, важливо звернути увагу на методи, що використовуються під час створення правових актів.

М. С. Кельман висловлював слушну думку, що адміністративна правотворчість не менш відповідальна, ніж законодавча правотворчість. Тому методологія залишається загальною для обох сфер правотворчості: законодавчої та адміністративної [14, 352–353].

За І. Д. Шутак [2, 25–26] виділяють такі види методів юридичної техніки :

- загальнонаукові (матеріалістичний, метафізичний, структурно-аналітичний, структурно-функціональний, формально-юридичний, порівняльний, соціологічний методи);
- технічні;
- логічні;
- лінгвістичні.

Манько Д. Г. виокремлює загальнонаукові методи (метод історизму, метафізичний, системно-структурний, порівняльний, соціологічний, лінгвістичний, технічний, логічний методи); методи окремих наук (формально-юридичний, порівняльно-правовий, юридичної герменевтики); спеціальні методи юридичної техніки й технологій (юридичний аналіз, юридико-логічна концентрація, юридичне конструювання) [4, 15–17].

Використання метафізичного методу зумовлене постійними змінами у суспільних відносинах, наслідком чого є прийняття нових та скасування інших нормативно-правових актів або внесення змін до чинних.

Логічні методи (аналізу, синтезу, індукції, дедукції) використовуються для визначення правових термінів, ліквідації протиріч, побудови правових актів.

Метод опису передбачає отримання необхідної кількості інформації та її аналізу. Так, для того, щоб виокремити основні правила та засоби юридичної техніки необхідно, насамперед, дослідити вказаний термін як правове явище.

Метод правового експерименту використовується з метою отримання практичного досвіду регулювання певних правових відносин на конкретній території та щодо визначеного кола осіб для подальшого вирішення правотворчими органами щодо доцільності прийняття після завершення експерименту необхідного нормативно-правового акта.

Системний метод — це спосіб пізнання, який спрямований на розкриття цілісності юридичної техніки під час правотворчості та виявлення зв'язку між складовими елементами юридичної техніки.

Функціональний метод використовується для визначення функції юридичної техніки у створенні та застосуванні правових актів.

Лінгвістичні методи використовуються для дослідження змісту правових актів.

Соціологічний метод застосовується при аналізі статистичних даних, опитуванні населення щодо необхідності прийняття правового акта (для прикладу, можна назвати підтримку громадян під час підписання електронної петиції).

Порівняльний метод може використовуватися під час створення правових актів, використовуючи при цьому позитивний досвід законодавчого врегулювання аналогічних ситуацій в інших країнах.

Технічні методи застосовуються під час використання інформаційних технологій при складанні правових актів: систематизація необхідної інформації, використання типових примірників правових актів.

Отже, методологія юридичної правотворчості у діяльності органів державної влади та управління — це сукупність певних теоретичних принципів, логічних прийомів, способів діяльності у процесі створення правових актів. Є доцільним методи, придатні для дослідження основних правил юридичної техніки, об'єднати у такі групи: теоретичні (метафізичний, метод аналізу, синтезу, індукції та дедукції); емпіричні (системний, функціональний, лінгвістичний, соціологічний, порівняльний, технічний, метод опису та правового експерименту).

Джерела

1. *Bogdanovskaia I.* The legislative bodies in the law-making process // North Atlantic Treaty Organization. URL: <https://www.nato.int/acad/fellow/97-99/bogdanovskaia.pdf> (дата звернення: 12.12.2019).
2. *Шутак І. Д.* Розвиток теорії та практики юридичної техніки. Харків : Право, 2018. 368 с.
3. *Онищук І. І.* Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Львів, 2012. 20 с.
4. *Манько Д. Г.* Юридична техніка й технології. Херсон: Грінь Д. С., 2014. 192 с.
5. *Красницька А. В.* Процесуальні акти кримінального судочинства: юридична техніка, шляхи удосконалення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2008. 19 с.
6. *Дзюбенко О. Л.* Юридична техніка відомчої нормотворчості в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2010. 16 с.
7. *Пригара Л. І.* Юридична техніка актів правозастосування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2008. 19 с.

8. Костенко М., Малько О. Доктринальні основи юридичної техніки: порівняльний аналіз в Європейських правових межах.
9. Varga Csaba. Doctrine and technique in law // Internationales Rechtsinformatik Symposium / IRIS 2004. Kolloquium Philipps (Rechtstheorie). (Salzburg, 26.–28. Februar 2004). URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjErqeaiv_qAhVpoosKHbCmBi4QFjAAegQIARAB&url=https%3A%2F%2Fwww.univie.ac.at%2FIRIS%2FIRIS2004%2FArbeitspapierIn%2FPublikationsfreigabe%2FCsaba_Phil%2FCsaba_Phil.doc&usg=AOvVaw1_SBjUb07nNtXo-ryT2EqVG (дата звернення 01.10.2019).
10. Stijn Debaene, Raf van Kuyck and Bea Van. Buggenhout Legislative Technique as Basis of a Legislative Drafting System // Foundation for Legal Knowledge Based Systems (JURIX). URL: <http://jurix.nl/pdf/j99-03.pdf> (дата звернення 01.10.2019).
11. Aneta Jakubiak-Mironczuk. The european model of lawmaking-assumption and policies. Polish review of international and european law. 2014. Vol. 3, Issue 1–2, p. 29–48.
12. Legislation and good governance. The role of legislative drafting manuals. OECD, 2018. 41 p. // Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). URL: <http://www.oecd.org/mena/governance/legislation-and-good-governance-insights-for-the-egyptian-manual-for-legislative-drafting.pdf> (дата звернення 12.10.2019)
13. Пивоваров В. М. Мова права як один із головних засобів юридичної техніки // Юридична техніка: доктринальні основи та проблеми викладання: тези доповідей та повідомлень учасників науково-практичної конференції, 30 вересня – 1 жовтня 2015 р. Харків: Нац. Юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2015. 178 с.
14. Кельман М. С. Юридична наука: проблеми методології: монографія. Тернопіль: ТзОВ “Терно-граф”, 2011. 492 с.

Lepeh J. S. Methodology Of Legal Legislation In The Activities Of Public Authorities And Management.

In article it is determined that one of the elements of lawmaking is the legal technique, the observance of the rules of which improves the efficiency of adoption of legal acts. The Institute of Legal Engineering is the object of study of many scientists from Ukraine and beyond. Positive overseas experience is the preparation of special drafting manuals in different countries. The opinion of scientists on the definition of legal technique is given. The author’s above definition is suggested. The need to distinguish between “legal technique” and “legal technology” is emphasized, since the latter are procedural in nature. The types of legal techniques are named according to the basic criterion of their determination. The main criterion for determining the types of legal technology is the stages of creation and implementation of legal acts. The following types of legal technique are named: law-making, which includes legislative technique, the technique of creating legal acts by the executive authorities and local self-government; technique of publication of legal acts; technique of systematization of legal acts; technique of interpretation of legal acts; law enforcement techniques, which include judicial, lawyer, investigative, prosecutorial, notarial, interrogation techniques and recording of interrogation results in protocols. Investigating the scientific works of scientists whose object of study is legal technique, it is concluded that, in general, the scientific literature defines: the rules of legal technology; means and methods of legal technique; elements of legal technology; legal requirements. It is proposed to distinguish the basic requirements for the technique of creating legal acts: structural; logical; linguistic; procedural. Within each group, it is suggested to identify specific rules to be followed in lawmaking. The necessity of defining and fixing the above requirements in the Law of Ukraine “On Regulatory Acts”, the necessity of which was stated re-

peatedly, was stated. It was argued that administrative lawmaking was no less responsible than legislative lawmaking. Therefore, the methodology remains common to both areas of lawmaking: legislative and administrative. The methodology of legal lawmaking in the activities of public authorities and management is defined as a set of certain theoretical principles, logical techniques, methods of activity in the process of creating legal acts. We propose methods that can be used to study the basic rules of legal technology, to combine into the following two groups: 1) theoretical (metaphysical, method of analysis, synthesis, induction and deduction); 2) empirical (systemic, functional, linguistic, sociological, comparative, technical, method of description and legal experiment).

<https://doi.org/10.32689/2522-4603-2019-02/58-33-39>

Надійшла 10 грудня 2019 р.